

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף יב

(בעמ' הקודם)

קושיא: קטורת זכתיב בה "בין הערבים" הכי נמי זכולי יומא כשר? והרי גם לגבי הקטרת הקטורת בבית המקדש נאמר "בין הערבים" וזמנה הוא רק בסוף היום ולא כל היום.

תירוץ: שאני קטרת: שונה קטורת שהוקשה לנרות, שנאמר "ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה", וכשם שזמן הדלקת הנרות הוא מחצות היום כך זמן הקטרת הקטורת.

קושיא: התם נמי כתיב: והרי גם לגבי פסח נאמר "שם תזבח את הפסח בערב", וא"כ זמנו רק מחצות היום ולא כל היום.

תירוץ: ההוא ליאחר דבר הוא דאתא: הפסוק הזה נצרך ללמדנו שלמרות שזמנו של פסח הוא כל היום, בכל זאת אם הוא המתין לשוחטו עד לזמן שחיטת קרבן התמיד, הרי שקרבן התמיד קודם לו.

דתינא: וכפי שלמדנו בבבביתא - יאחר קרבן פסח שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים" לקרבן התמיד שנאמר בו רק "בין הערבים".

קושיא: ומי איכא מידי דאילו שחיט ליה מצפרא אמרת זימניה הוא, וכי מטי בין הערבים אמרת יאחר דבר? וכי יתכן שאם הוא שחט את הפסח בבוקר אתה אומר שזהו זמנו, אבל כשמגיע בין הערבים אתה אומר שצריך להמתין ולשחוט קודם את התמיד?

תירוץ: אין! כן! וכפי שאמר רבי יוחנן במס' ברכות - מי שלא התפלל מוסף עד שהגיע זמן מנחה, וכעת יש לפניו 2 תפילות, אחת של מוסף ואחת של מנחה, עליו להתפלל קודם מנחה ואח"כ מוסף, למרות שזמנו של מוסף קודם למנחה,

וכמו כן כאן עליו לשחוט את התמיד לפני הפסח למרות שזמנו של הפסח כבר מהבוקר.

קושיא: ו"בין הערבים" זכתיב גבי קטרת ונרות למה לי? כלומר הרי מ"בין הערבים" שנאמר לגבי קטורת ונרות אנו לא לומדים שצריך להקטיר ולהדליק בין הערבים, שהרי לדעת בן בתירא "בין הערבים" משמעותו כל היום, ואנו צריכים פסוק אחר ללמדנו שאכן צריך לעשותם בערב, א"כ מדוע בכלל נאמר בהם "בין הערבים"?

ועוד קושיא: למדנו בכרייתא - השיב רבי תחת בן בתירא לדברי רבי יהושע: כלומר רבי השיב במקום בן בתירא לדברי רבי יהושע הסובר שפסח שנשחט ביד' בשחרית כאילו נשחט ביג', והרי פסח הנשחט ביג' אין מקצתו של היום ראוי להקרבת הפסח, ולכן אין זה זמנו, אבל הנשחט ביד' בבוקר שמקצת היום ראוי להקרבת הפסח (- מחצות היום) נחשב לפסח בזמנו. ע"כ הברייתא.

ואם איתא, כולו ראוי הוא: ואם בן בתירא מכשיר ביד' בבוקר, א"כ קשה מדוע רבי השיב שיד' רק 'מקצתו ראוי?' והרי כל היום ראוי!

אלא א"ר יוחנן: בן בתירא פסול את הפסח שנשחט ביד' בשחרית, בין אם נשחט לשמו או שלא לשמו, כיון שמקצת יום יד' ראוי. כלומר בן בתירא סובר שזמן הקרבת הפסח הוא רק מחצות היום, ולכן אם שחטו לשמו בשחרית פסול כיון שאין זה זמנו, וגם אם שחטו בשחרית שלא לשמו פסול בן בתירא, שכיון שמקצת היום ראוי להקרבה לכן אין זה נחשב ששחטו בשאר ימות השנה שלא לשמו (שאז הוא נעשה שלמים), אלא כאילו שחטו בזמנו שלא לשמו, ופסול.

מגדף בה רבי אבהו: רבי אבהו תמה על תירוצו של רבי יוחנן, א"כ איך יתכן פסח כשר בזמנו לדעת בן בתירא? אם הוא הפרישו ביד' בשחרית הרי בשעת ההפרשה הוא לא ראוי להקרבה כלל לא לפסח ולא לשלמים, וא"כ הוא 'דחוי מעיקרו', כלומר קרבן שבתחילת הפרשתו לא היה ראוי להקרבה ואי אפשר להקריבו לעולם. ואם הוא הפרישו מאתמול שאז הוא היה ראוי להקריבו שלא לשמו ונעשה שלמים, הרי כשמגיע יד' בשחרית הוא לא ראוי להקרבה כלל, וא"כ הוא 'נראה ונדחה', כלומר קרבן שהיה ראוי ואח"כ נדחה ואי אפשר להקריבו לעולם. [אמנם לדעת רבנן

לא קשה, כיון שלשיטתם הוא לא נדחה כלל, אלא עד חצות היום הוא ראוי לשלמים, ובזמנו ראוי לפסח].

אלא אמר רבי אבהו תהא לאחר חצות: האפשרות היחידה לפסח כשר לשיטתו של בן בתירא, במקרה שהקדישו לאחר חצות, שאז הוא זמן שחיטתו והוא ראוי להקרבה לשמו.

אביי אמר: אפשר לומר שהקדישו אפילו בבוקר, ואין כאן 'דחוי מעיקרו', שכיון שהוא ראוי להקרבה היום לאחר חצות הרי שכבר מתחילת היום הוא ראוי.

רב פפא אמר: אפשר לומר שהקדישו אפילו בלילה הקודם, ואין זה נחשב שהקרבתו 'מחוסר זמן' (= שהוקדש בזמן שעדיין לא ראוי להקרבה), וכפי שלמדנו בברייתא של רבי ישמעאל - ולד בהמה נכנס לדיר בליל שמיני ללידתו להתעשר במעשר בהמה, ולמרות שרק ביום השמיני ללידתו הוא ראוי להקרבה והדין הוא ש'מחוסר זמן' לא נכנס לדיר להתעשר, בכל זאת כבר מליל שמיני אינו 'מחוסר זמן'.

וכדרכי אפטוריקי: וכפי שרבי אפטוריקי הקשה, נאמר "שור או כֶּשֶׁב או עֵז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׂבָעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ", שבאותם שבעת ימים הרי הוא פסול לקרבן בהיותו 'מחוסר זמן', משמע כשעברו שבעת הימים והגיע לילה של יום השמיני הרי הוא ראוי להקרבה, כי אף שבפועל אי אפשר להקריב בלילה, אינו נחשב משום כך 'מחוסר זמן', וקשה שהרי נאמר שם "**ומיזם השמיני והלילה ירצה לקרבן אשה ליהנה**", משמע שהלילה של אור לשמיני לא ראוי להקרבה, שעדיין הוא מחוסר זמן, איך יתקיימו שני הפסוקים הללו?

אלא צריך לומר **לילה ראוי לקדושה**, שאפשר כבר להפרישו ולקדשו כקרבתו מבלי שיהיה בו דחוי משום מחוסר זמן, כי אין מחוסר זמן לבו ביום, ובכך יתקיים הפסוק של "וְהָיָה שְׂבָעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ" שמשמעותו כי באור ליום השמיני הוא כבר ראוי לקרבן, **ויום להרצאה**, לעניין הקרבתו הוא ראוי רק מהיום השמיני, שאין עבודות הריצוי של קרבן נעשות בלילה, ובכך יתקיים הפסוק "**ומיזם השמיני והלילה ירצה**". ומשמע שיכול להפריש בלילה, אף שאינו יכול להקריבו אלא ביום.

אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו: מדברין שרבי יוחנן מכשיר פסח לפי בן בתירא רק באופן שהופרש אחר חצות יום יד', כי אילו הופרש קודם חצות הוא דחוי מעיקרא,

ואילו הופרש מאתמול הוא נראה ונדחה ושוב לא יהא ראוי להקרבה, אולי נאמר שרבי יוחנן סובר שבעלי חיים נדחים, ואינו סובר שדיחוי חל דווקא בשחוטים.

אמר ליה רבי אבהו אין! כן! והראיה לכך, ממה **שאמר רבי יוחנן** - בהמה של שני שותפים, ששותף אחד הקדיש את החצי השייך לו, ולאחר מכן קנה את החצי של חבירו והקדיש את החצי השני, הבהמה קדושה, אבל אי אפשר להקריב אותה על המזבח, בגלל שמתחילת ההקדשה שלה היא לא היתה ראויה לקרבן, שהרי כשהקדיש את החצי הראשון שלה לא היה אפשר להקדיש אותה, ולכן אפילו שאחר כך הוא חזר והקדיש את החצי השני אי אפשר להקריבה.

ואף על פי שהיא עצמה אינה קריבה, הרי כיון שקדושתה היא קדושת הגוף לדמיה, היא **עושה תמורה** כמו כל קרבן שהמירו בו בהמת חולין, שמתקדשת בהמת החולין ונעשית קרבן - תמורה.

ותמורתה של בהמה זו, דינה **כיוצא בה**, שאינה קריבה על המזבח אלא תרעה עד שיפול בה מום וימכרנה ויביא בדמיה קרבן.

ושמע מינה מדברי רבי יוחנן הנ"ל **שלשה דברים**:

1. שגם **בעלי חיים** שנדחו מהקרבה הרי הם **נדחין** לעולם, למרות שחזרו ונראו להקרבה, ואינו סובר שנקבע כלל בדיחוי שיחול דוקא בקרבנות שנשחטו ונדחו לאחר שחיטה.

2. שדין 'דיחוי לעולם' לא נאמר דוקא בקרבן שכבר היה קדוש והיה ראוי להקרבה ולאחר מכן נדחה, אלא גם קרבן שהיה **דחוי מעיקרו**, שבתחילת הקדשו הוא לא היה ראוי, הרי הוא נדחה לעולם!

3. שיש תורת **דיחוי** אפילו בקדושת **דמים**, שהרי כאן אין הקרבן מתקדש בקדושת הגוף להקרבה, כי אי אפשר להקריב חצי בהמה, ולא חלה בו אלא קדושת הגוף לדמים, שחייב למכור את הבהמה ולהביא בדמיה קרבן, ובכל זאת נחשב דחוי, ונדחית הבהמה לעולם, גם כשתהיה ראויה להקרבה לאחר שלוקח את המחצית השניה ומקדיש אותה.

*

אמר עולא: אכל חלב והפריש קרבן, והמיר דתו, ואחר כך חזר בתשובה. הואיל ונדחה הקרבן בזמן שהיה מומר, הוא נשאר דחוי והוא לא יכול להביא אותו יותר. כלומר מכיון שהיה שלב שבו הקרבן נדחה מלהקרב, והיינו בזמן שהוא היה מומר (כי אין מקבלים קרבן מהמומרים), אם כן גם כשהוא חזר בתשובה הוא כבר לא יכול להשתמש בו, כי הוא הקרבן נשאר בדחייה שלו.

איתמר נמי ... אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וכו': הוא נעשה שוטה ולאחר מכן הבריא משגעונו. גם כאן השוטה אינו בר כפרה (כי כתוב "יקריב אותו לרצונו"), ולכן הקרבן נדחה כאשר נעשה שוטה, והוא נשאר במצב הדחוי גם לאחר שחזר והבריא משגעונו.

וצריכי: שני הדינים הללו נאמרו בשם רבי יוחנן. רבי יוחנן היה צריך להשמיע את שניהם למרות שהם דומים זה לזה. כי אם היה משמיע לנו רק את הדין במומר, הינו חושבים שדוקא שם הקרבן נדחה, בגלל שבעל הקרבן דחה את עצמו 'בידיים' בכחירתו להמיר דתו. אבל אם הוא נעשה שוטה שהוא לא בחר בזו אלא זה קרה לו מאליו, אם כן זה דומה לאדם ישן שהקרבן שלו אינו נדחה. קמ"ל שגם שוטה קרבנו נדחה.

ואם היה משמיע לנו בשוטה, היינו חושבים שדוקא שם קרבנו נדחה כי לשוטה אין בחירה לחזור ולהיות בריא, משום שאין זה תלוי בו. אבל מומר שיכול להחליט לחזור בתשובה, קרבנו אינו נדחה. קמ"ל.

בעי רבי ירמיה: אדם שאכל חלב בשוגג והפריש קרבן חטאת, ולפני שהספיק להקריב אותו הורו בית דין שמותר לאכול חלב, ואחר כך חזרו בהם. השאלה היא האם עכשיו הוא יכול להקריב את הקרבן שלו או שהוא כבר נדחה?

ביאור הדבר. בזמן שבית דין הורו שמותר לאכול חלב, אם הוא היה אוכל חלב הוא היה פטור מקרבן, כפי שלמדנו במסכת הוריות שיחיד שעשה עבירה בהוראת בית דין פטור מקרבן. ואם כן הקרבן נדחה. וכשאחר כך חזרו בהם הוא כבר נשאר דחוי.

אמר ליה ההוא סבא: כשרבי יוחנן פתח את הסוגיא בנושא של דיחוי בקרבן, הוא דיבר בראשונה על המקרה הזה. כי הוא חמור יותר משני המקרים הקודמים. בהמיר דתו ובשוטה, רק האיש נדחה אבל לא הקרבן, כי הוא היה ראוי באופן עקרוני

ליהודי אחר שעשה את אותה העבירה. אבל כאן לא רק האדם נדחה אלא גם הקרבן עצמו נדחה, כי אף יהודי לא היה מתחייב להביא אותו על אכילת חלב בזמן שבי"ד עוד לא חזרו בהן.

למדנו במשנה - אמר שמעון בן עזאי מקובלני מפי שבעים ושניים זקן

קושיא: למה לי למתנא שבעים ושנים זקן? מדוע הוא אמר 'זקן' בלשון יחיד, ולא 'זקנים' בלשון רבים? **תירוץ:** זכולו **בחדא שיטתא הוו קיימי:** כי כולם היו באותה דעה.

למדנו במשנה - לא הוסיף בן עזאי אלא העולה. בן עזאי חולק על חכמים בקרבן עולה. שלשיטתם רק פסח וחטאת פסולים אם נשחטו שלא לשמן, ולשיטתו גם קרבן עולה פסול אם נשחט שלא לשמו.

"עולה הוא אשה ריח ניחוח לה" היא לשמה כשרה שלא שלמה פסולה: יש לימוד מיוחד בקרבן עולה "עולה הוא" ללמד שצריך להקריב אותה זוקא לשם עולה, ואם הוקרבה שלא לשמה פסולה.

קושיא: **אשם נמי כתיב ביה הוא:** הרי גם בקרבן אשם יש לימוד כזה "אשם הוא", ומדוע אם הוקרב שלא לשמו כשר?

תירוץ: **ההוא לאחר הקטרת אימורים הוא דכתיב:** באשם כתוב "אשם הוא" לאחר הקטרת האימורים. והרי רק הדם מעכב (כי הכפרה תלויה בדם), אבל אם לא הקטירו את האימורים הקרבן כשר. ואם כן לא יתכן שהפסוק בא ללמד שחייבים להקריב את האשם כולל הקטרת האימורים שלו לשמו, כי כאמור הקטרתם אינה מעכבת. אלא הפסוק מלמד על משהו אחר (והתבאר לעיל דף ה').

קושיא: **האי נמי לאחר הקטרת אימורים הוא דכתיב:** הרי גם בעולה כתוב "עולה הוא" לאחר הקטרת האימורים. ואם כן בהכרח שהפסוק בא ללמד על דבר אחר.

תירוץ: **תרי "הוא" כתיבי:** נאמר פעמיים "עולה הוא". הראשון נצרך ללמד על דין בעולה לאחר ההקטרה. והשני שאינו נצרך ללמד זאת, מלמד על כך שצריך להקריב את העולה לשמה. (וזו דרך לימוד של 'אם אינו ענין לזה תנהו ענין לזה').

קושיא: **גבי אשם נמי תרי "הוא" כתיבי:** כמו בעולה!

אלא בן עזאי בקל וחומר מיייתי לה: אלא בן עזאי למד שעולה צריכה להיות לשמה ב'קל וחומר' מחטאת. חטאת קלה יותר מעולה, כי עולה נשרפת כולה וחטאת נאכלת לכהנים. ואם חטאת פסולה שלא לשמה, קל וחומר שעולה תיפסל.

פירכא: מה לחטאת וכו': יש פירכא לקל וחומר. כי לחטאת יש חומרא שאין בעולה. חטאת מכפרת על עבירה ואילו עולה לא (אלא היא רק 'דורון' כפי שלמדנו לעיל).

תשובה: פסח יוכיח: שהוא לא בא לכפר על עבירה ובכל אופן הוא פסול אם שחטו שלא לשמו. ולכן גם עולה שאינה באה לכפר צריכה להיות לשמה. **פירכא: מה לפסח שכן זמנו קבוע:** בפסח יש חומרא שצריך להקריב אותו דוקא בזמן מסוים, מה שאין כן עולה. **תשובה: חטאת תוכיח:** שלא צריך להקריב אותה בזמן מסוים, ובכל אופן פסולה אם לא נעשית לשמה. **וחזר הדין וכו':** כלומר ואם עכשיו תחזור ותפרוך שחטאת מכפרת ועולה לא, אנחנו נחזור ונשיב לך את התשובה כנ"ל. וכך הגלגל ימשיך חוזר חלילה. נמצא שבסופו של דבר יש לנו את חטאת ופסח, שבכל אחד יש חומרא שאין בשני, אבל 'הצד השווה שבהן' שהם קודשים ופסולים שלא לשמן, ואנו לומדים מהצד השווה גם לעולה.

פירכא: מה להצד השווה שבהן וכו': בצד השווה בשניהם יש חומרא שאין בעולה, כי בשניהם יש 'צד כרת'. כלומר אדם שלא הקריב קרבן פסח חייב כרת. וחטאת באה על עבירה בשוגג, שאם היה עושה אותה במזיד היה חייב כרת.

תשובה: בן עזאי צד כרת לא פריך: בן עזאי סובר שזו לא פירכא. כי אין כאן צד שווה של כרת בשניהם. בפסח הכרת הוא על אי הבאת הקרבן, ובחטאת אין כרת על אי הבאתה אלא רק שהיא באה על עבירה שבמזיד היו חייבים עליה כרת כנ"ל.

קושיא: אשם נמי לייתי: אם כן מדוע לא נלמד גם את קרבן אשם ב'הצד השווה' מפסח וחטאת, שיפסל שלא לשמו? **תירוץ: אשם פריך וכו':** באשם יש פירכא על 'הצד השווה' מפסח וחטאת. בגלל ששניהם שייכים גם ביחיד וגם בציבור. חטאת באה בציבור במועדים. ופסח נחשב שקרב בציבור כי כל ישראל מקריבים אותו באותו יום.

ואיבעית אימא: באמת גם בן עזאי סובר ש'צד כרת' זו פירכא ללימוד של עולה מהצד השווה בפסח וחטאת. אמנם בן עזאי קיבל מהשבעים ושניים זקנים שעולה

פסולה לשמה. והסיבה שהוא אמר את ה'קל וחומר', כדי לחדד את התלמידים שיפרכו לו את הקל וחומר.